

พัฒนาการของพระพุทธศาสนาอนัมมิกายแบบเวียดนามในประเทศไทย
Development of Annam Niyaka Buddhism
on Vietnamese Style in Thailand:

พระนภิน บุตติสาโร (ดวงร้อย)

Phra Raphin Buddhiso Duangloi

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

วันที่รับบทความ (Received) : 10 ตุลาคม 2563

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 28 ตุลาคม 2563

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 ตุลาคม 2563

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอนัมมิกายพระพุทธศาสนาแบบเวียดนามในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์และพัฒนาการ ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย ใช้การศึกษาด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และการสังเกตในพื้นที่จริง ผลการศึกษาพบว่า อนัมมิกายเป็นนิกายทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ในประเทศไทย โดยมีประวัติและพัฒนาการมาจากประเทศเวียดนามกว่า 200 ปี ที่ยังคงรักษาแบบอย่างอัตลักษณ์ทางด้านพระพุทธศาสนา วิถีและแนวทางในแบบตัวเองไว้ แต่ในเวลาเดียวกันก็ผสมกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทย อาทิ การแต่งกาย การสวด ฉัน และวัตรปฏิบัติในบางประการที่เอื้อประสานสอดคล้องกับการคงอยู่ในประเทศไทย อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์สนับสนุนของสถาบันกษัตริย์และรัฐบาล มีโครงสร้างการปกครองตามแบบพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทย และมีจำนวนวัดและพระภิกษุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยยังคงมีการพัฒนาเจริญเติบโตเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยจนกระทั่งปัจจุบัน

คำสำคัญ: อนัมมิกาย, พระพุทธศาสนา, เวียดนาม

Abstract

The purpose of this academic article was to study Annam Niyaka Buddhism on Vietnamese Style in Thailand focusing on the history and the development. The article was written by using documentary study, area study with historical method and participatory observation. Results of study indicated that Annam Niyaka is one of the Buddhist sects in Thailand. It has been modeled from Vietnam for more than 200 years and still preserving the identity of Buddhism following Vietnamese way of self. At the same time, the blends became part of Thai society such as dress, prayer and practice in some respects that correlated the retention in Thailand under the encouragement of the monarchy and the government. There is an administrative structure base on Thai Sangha Acts and the number of temples and monks are increasing continually and are currently developing as a part of Thai society.

Keywords : Anam Nikaya, Buddhism, Vietnam

บทนำ

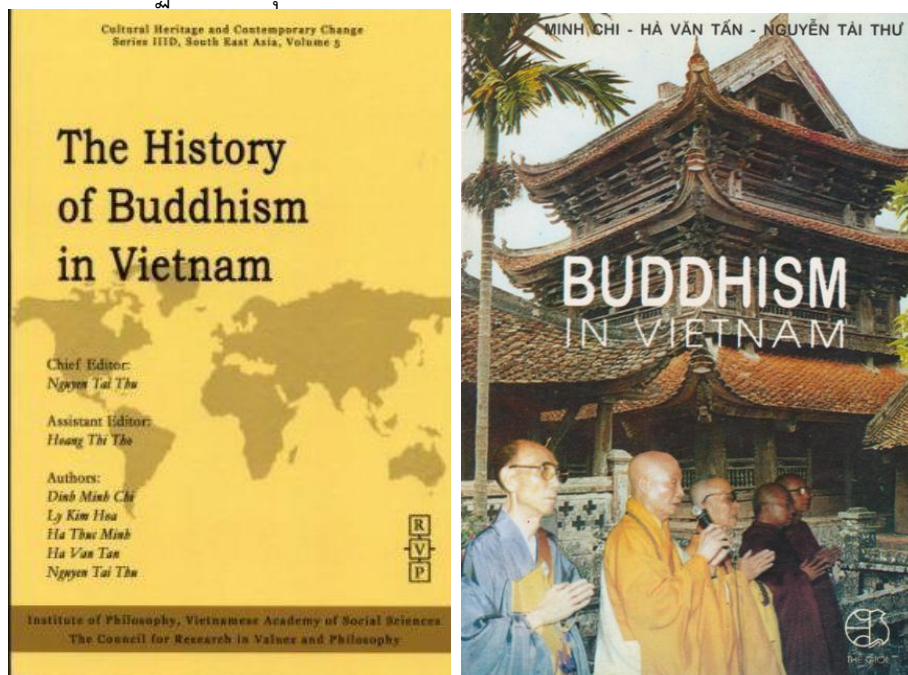
ในงานวิจัยของเรื่อง The History of Buddhism in Vietnam (2009) ที่มี Tai th Nguyen เป็นบรรณาธิการ มีผู้เขียนอาทิ Dinh Minh Chi และคณะ เป็นต้น ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับประวัติและพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในเวียดนาม ซึ่งจะสะท้อนถึงถึงพัฒนาการของพุทธศาสนamahayan ในเวียดนาม รวมไปถึงในงานของ Minh Chi (1993) Buddhism in Vietnam หรือ Sommai Chinnak และ PhrakruSarajkosol (2016) ในงานวิจัยเรื่อง “The Buddhism in Vietnam: History, Cultural and Social Relationship-พุทธศาสนาในเวียดนาม : ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคม” ที่ให้ข้อมูลพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในประเทศเวียดนามในภาพรวม และส่งต่อไปยังดินแดนต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลพระพุทธศาสนาแบบมหายานในสมัยหลังด้วย ดังปรากฏในงานของ Wu Zhibin (2017, 169-185) เรื่อง The Development of Chinese Nikaya Mahayana Buddhism in Thailand ที่ศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทยแบบมหายาน แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ แบบจีนและเวียดนาม ซึ่งในแบบเวียดนามไทยเรียกว่า “อนัมนิกาย” ที่มีพัฒนาการเชื่อมโยงระหว่างเวียดนามและไทยนับแต่อดีตและมีพัฒนาการจนกระทั่งปัจจุบัน ดังปรากฏในงานของ Thich Nhuân An (2551/2008) เรื่อง “A Study of Annam-Nikaya in Thailand” ดังนั้นในบทความนี้ผู้เขียนมุ่งเขียนถึงพระพุทธศาสนาในแบบเวียดนามที่เป็นจุดเชื่อมประสานไทยและเวียดนาม ที่มาพร้อมกับคำว่า “อนัมนิกาย” หรือพระพุทธศาสนาที่มีพื้นถิ่นมาจากเวียดนาม ส่วนจีนิกายเป็นการนำพระพุทธศาสนาจากประเทศจีนซึ่งต่างออกไป ดังนั้นในบทความนี้จะประสงค์ศึกษาประวัติ และพัฒนาการของอนัมนิกายพระพุทธศาสนาที่มาจากเวียดนาม และมีพัฒนาการ ผสมรวมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย เป็นพุทธวัฒนธรรมทางศาสนา ความเชื่อ และวิถีที่มีเอกภาพภายใต้ความแตกต่างดังปรากฏในปัจจุบัน ซึ่งจะได้นำองค์ความรู้เกี่ยวกับเวียดนามในประเทศไทย และสะท้อนองค์ความรู้ด้านอาณาบริเวณศึกษา (Area Studies) ให้เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างไทยและเวียดนามในอดีตจนกระทั่งปัจจุบันด้วย

จุดเริ่มต้นของพระพุทธศาสนาแบบเวียดนามในประเทศไทย

ก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ ความเป็นมาเกี่ยวกับเวียดนามในประเทศไทย ยังไม่พบหลักฐานชัดเจนพบเพียงหลักฐานจากพงศาวดารของชาวเวียด ที่อยู่ในกรุงเทพ ฯ มีอยู่ว่าเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2316/1773 ได้เกิดกบฏขึ้นที่ เมืองเว้ อันเป็นเมืองหลวงของอนัม พวกราชวงศ์เวียดนาม ได้พากันหนีพวกกบฏ ลงมาทางเมืองไซ่ง่อน ฮ่องเชียงซุนราชบุตรองค์ที่ 4 ของเจ้าเมืองเว้ ได้หนีมาอาศัยอยู่ที่เมืองฮาเตียน ต่อแค้นมณฑลบันทายมาศของเขมร เมื่อพวกกบฏยกกำลังติดตามมาเจ้าเมืองฮาเตียนก็อพยพรอบครัว พาองเชียงซุนเข้ามากรุงธนบุรี เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2319/1776 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (Taksin the Great, 2310-2325/1767-1782) ได้โปรดเกล้า ฯ ให้รับไว้ และพระราชทานที่ดินให้ตั้งบ้านเรือนอยู่นอกฝั่งพระนคร ทางฝั่งตะวันออก บริเวณถนนพารุทในปัจจุบัน

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ฮ่องเชียงสือ ราชันดาของเจ้าเมืองเว้ ได้หนีมาอยู่เมืองไซ่ง่อน แต่ต่อมาเมื่อสู้รบไม่ได้ จึงได้หนีมาอยู่ที่เกาะกระปือในเขมร และมาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า ฯ ที่กรุงเทพ ฯ ในช่วง พ.ศ. 2326/1783 โดยได้รับพระราชทานที่ดินให้ฮ่องเชียงสือพร้อมผู้ติดตามจำนวนมาก ตั้งบ้านเรือนบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก ตำบลคอกกระปือ (บริเวณวัดยานนาวา กทม.) ในปัจจุบัน ฮ่องเชียงสือได้คุมพลพรรคเวียดนามไปตามเสด็จในการทำสงครามกับพม่าหลายครั้ง และได้รับพระราชทานกองทัพไปตีเมืองไซ่ง่อน ครั้งหนึ่ง ต่อมาฮ่องเชียงสือได้ลอบหนีกลับไป

เมืองเวียดนาม เพื่อคิดอ่านตีเอาเมืองไซ่ง่อนคืน ทำให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาททรงขัดเคืองมาก จึงโปรดให้ครัวเวียดนามของที่มาพร้อมกับของเชียงสือ ย้ายออกไปตั้งบ้านเรือนไกลออกไปถึงบางโพ และได้สืบเชื้อสายดังปรากฏมาถึงปัจจุบัน



ภาพที่ 1 หนังสือเรื่อง The History of Buddhism in Vietnam (2009) และ Buddhism in Vietnam (1993) ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในเวียดนามเพื่อเชื่อมโยงไปสู่พุทธแบบเวียดนามในประเทศไทย (ภาพ : ออนไลน์)

กระทั่งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ช่วง พ.ศ. 2377/1834 กษัตริย์มินมาง (Minh Mạng, 2363-2382/1820-1839) แห่งเวียดนาม ได้ดำเนินนโยบายประกาศห้ามมิให้เวียดนามถือศาสนาคริสต์ และจับพวกเข้ารีตทำโทษด้วยประการต่าง ๆ เมื่อถูกรุกรานชาวเวียดนามจึงอพยพหนีภัยเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร โดยมาอยู่ที่เมืองจันทบุรีเป็นส่วนใหญ่ มีบางส่วนอพยพเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ และได้รับพระราชทานที่อยู่ให้ที่สามเสน จนกระทั่งในช่วง พ.ศ. 2376 เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (Chao Phraya Bodindecha, 2369-2392/1777-1849) ได้ยกทัพไปตีเมืองญวน ดังปรากฏในงานบันทึกเรื่อง “อานามสยามยุทธ : ว่าด้วยการสงครามระหว่างไทยกับลาว เขมร และญวน” (บดินทร์เดชา, เจ้าพระยา, 2550) และในงานของ ถนอม อานามวัฒน์ (2516) เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างไทย เขมร และญวน ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น” และการแย่งชิงสมรภูมิในพื้นที่เขมรดังปรากฏในงาน สุเจน กรรพฤทธิ์ (Sujane Kanparit, 2561 : 117-175) เรื่อง “ศึกชิง “กัมพูชา” และ “ฮาเตียน” ระหว่างราชสำนักสยามและตระกูลเหงวียนช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19-The Contestation over the Indochinese Peninsula between the Siamese Court and the Nguyễn Lord from the Late Eighteenth Century to the Early Nineteenth Century” โดยในเหตุการณ์ในสมรภูมิเหล่านี้ ได้มีเหตุการณ์สืบเนื่องเป็นการอพยพครัวเวียดนามเข้ามายังกรุงเทพฯ โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2377/1834 ได้มีการแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ที่นับถือพระพุทธศาสนา ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่จังหวัดกาญจนบุรี สำหรับรักษาป้อมเมืองใหม่ที่ทรงสร้างขึ้นที่ปากแพรก ส่วนที่นับถือคริสต์ศาสนา ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่สามเสน ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานมาแต่ก่อนแล้ว และโปรดเกล้าฯ ให้ขึ้นอยู่ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ

(Pinklao,พ.ศ.2394/2408,1851-1866) เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ เพื่อทรงฝึกหัดเป็นทหารปืนใหญ่

จนกระทั่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 (King Rama IV พ.ศ. 2394-2411/1851-1868) ได้พระราชทานพระบรมราชาอนุญาตให้เวียดนาม ที่อยู่เมืองกาญจนบุรี มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ริมคลองผดุงกรุงเกษมแล้ว จัดให้เป็นทหารปืนใหญ่ฝ่ายวังหลวงสืบมา ความเชื่อมโยงทางการเมืองระหว่างประเทศของสยามกับเวียดนาม ดังปรากฏในงานของ มรกตวงศ์ ภูมิพล (2556/2013) เรื่อง “แส็กเก็ม-ส่วยมุต”: ประวัติศาสตร์การรับรู้มหายุทธสยามพ่าย ในมุมมองของเวียดนาม” หรือในงานของ Morragotwong Phumplab (2553/2010) ในเรื่อง “The Diplomatic Worldviews of Siam and Vietnam in the Pre-colonial Period (1780s-1850s) ซึ่งส่วนใหญ่ให้ข้อมูลการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามผ่านดังปรากฏข้อมูลว่า

“สยามเข้ามาเกี่ยวข้องกับศึกชิงอำนาจระหว่างเตียนเจินและตระกูลเหงวียนตั้งแต่สมัย พระเจ้าตากสิน ซึ่งภายหลังจากเจ้าตระกูลเหงวียนถูกไล่ล่าจากเตียนเจิน ปรากฏมีเจ้าตระกูล เหงวียน นามว่า โตนเท็ดชวน (Tôn Thất Xuân) ได้หนีมายังกรุงธนบุรี พร้อมกับหมักเทียนตือ (Mạc Thiên Tú) ขุนนางตระกูลหมักผู้สนับสนุนตระกูลเหงวียน เพียงไม่กี่ปีช่วงปลาย รัชสมัยของพระเจ้าตากสิน ปรากฏว่าโตนเท็ดชวน รวมทั้งผู้ติดตาม 53 คน ถูกตัดสินประหาร ชีวิต สาเหตุการตัดสินประหารชีวิตให้รายละเอียดต่างกันในบันทึกของไทยและเวียดนาม หลักฐานไทยกล่าวว่าพระเจ้าตากสินทรงพระสุบินว่าโตนเท็ดชวนขโมยเพชรกลืนลงไปและจะ หนีจากกรุงธนบุรี ส่วนหลักฐานเวียดนามระบุว่าพระเจ้าตากสินกริ้วที่เรือสินค้าสยามถูกปล้น และพ่อค้าถูกสังหารโดยกองโจรเวียดนาม ทว่ากลุ่มเตียนเจินก็ยังไม่สามารถโค่นอำนาจตระกูลเหงวียนได้เด็ดขาด ด้วยยังเหลือทายาทตระกูลเหงวียน คือ เหงวียนแอ็งห์หรือองเชียงสือ โดยองเชียงสือนี้เองที่หนีมาขอความช่วยเหลือจากราชสำนักสยามสมัยรัชกาลที่ 1...ในปี ค.ศ. 1784 (พ.ศ. 2327) ภายหลังจากสถาปนาราชวงศ์จักรีได้เพียงสองปี”

ดังนั้น “องเชียงสือ” หรือ เหงวียนแอ็งห์ (Nguyễn Ánh) ข้อมูลของเวียดนาม ซึ่งต่อมาได้ขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิชาลอง (Gia Long,1780-1802/2323-2345) ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์เหงวียน (Nguyễn) เมื่อไปศึกษาในพัฒนาการของพระพุทธศาสนาแบบเวียดนามในประเทศไทย ล้วนให้ข้อมูลเหมือนกันว่า การมาของกษัตริย์เวียดนามพลัดถิ่นไม่ได้มาคนเดียว แต่มีประชาชนและเสนาอำมาตย์มาด้วย และที่สำคัญก็คือนำความเชื่อทางศาสนาไปด้วย หลักฐานการตั้งถิ่นฐานชุมชนในประเทศไทยของอดีตกษัตริย์เวียดนาม นั้นหนึ่งเป็นความเชื่อมโยงระหว่างประเทศ เมื่อจำเพาะไปที่ข้อมูลของพุทธศาสนาแบบอนันนิกายจะพบข้อมูลว่า ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (King Rama I, พ.ศ. 2325-2352/1782-1809) มีการตั้งหลักแหล่งของชาวเวียดนาม ที่อพยพลี้ภัยสงครามมาตั้งแต่ปลายสมัยธนบุรี เมื่อมีการตั้งก็ได้มีมนต์พระสงฆ์ซึ่งบวชมาจากประเทศเวียดนามมาประจำในประเทศไทย คณะสงฆ์เวียดนามชุดแรก ๆ มีพระผู้ใหญ่ ที่สำคัญ 2 องค์ คือ พระครูคณานิยมสมณจารย์ (ฮึง) และพระครูสมณานิยมสมณจารย์ (เหยี่ยวกรำ) เป็นผู้นำของคณะสงฆ์อนันนิกายในประเทศไทย ต่อมาในรัชกาลที่ 2 (King Rama II,พ.ศ.2352-2367/1809-1824), และรัชกาลที่ 3 (King Rama III,พ.ศ.2367-2394/1824-1851) คณะสงฆ์เวียดนามในประเทศไทยกับคณะสงฆ์เวียดนามขาดการติดต่อกัน จนกระทั่งกลับมาติดต่อสัมพันธ์กันอีกครั้งในรัชกาลที่ 4 (King Rama IV,พ.ศ.2394-2411/1851-1868) และรัชกาลที่ 5 (King Rama V, พ.ศ.2411-2453/1868-1910) ในสมัยนั้นมีพระสงฆ์เวียดนามเข้ามาในประเทศไทยอีก แต่ด้วยขณะนั้นดินแดนเวียดนามอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส การติดต่อระหว่างคณะสงฆ์เวียดนามในประเทศไทย

กับพระสงฆ์เวียดนามถิ่นเดิมเป็นไปด้วยความลำบาก คณะสงฆ์เวียดนามในประเทศไทยจึงได้ปรับปรุงแก้ไขระเบียบประเพณีและวัตรปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับพระสงฆ์ไทยหลายประการ เช่น การออกบิณฑบาต การทำวัตรเช้าและเย็น การถือวิกาลโภชนาและการผนวกพิธีกรรมฝ่ายเถรวาท เช่น การมีพิธีทอดกฐินและทอดผ้าป่า พิธีบวช พิธีเข้าพรรษา เป็นต้น

นอกจากนี้เส้นทางการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาวเวียดนามในประเทศไทย ที่ปรากฏในงานของ Narongsakdi Kuboonya-aragsa, Pisit Boonchai and Paiboon Boonchai (2018) เรื่อง “The Role of Ethnic Thai-Vietnamese People in Effecting Changes On the Thai Economy, Society and Culture-บทบาทของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง ด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม” หรือในงานของ กฤษณะ ทองแก้ว และคณะ (2014 : 123-146) ในเรื่อง “อำนาจ ขอบธรรมและสิทธิ์อำนาจในการเลื่อนชั้นทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม-Legitimate Power and Authority in Social Mobility of Vietnamese Thai” โดยในงานวิจัยศึกษาถึงการกลุ่มเวียดนามอพยพสมัย “ใหม่” ซึ่งไม่ปรากฏความเชื่อมโยงถึงศาสนาในแนบอณัมนิกายในประเทศไทยเสียทีเดียว แต่จะเป็นเรื่องวิถีศาสนาวัฒนธรรมในแบบ “ศาลเจ้า หิ้งบูชาบรรพบุรุษ” หรือนับถือศาสนาอื่น ๆ อาทิคริสต์ศาสนา เป็นต้น

พัฒนาการและการแพร่ขยายของอนัมนิกายในประเทศไทย

เมื่อมีการอพยพเคลื่อนของกลุ่มเวียดนามมายังประเทศไทย มีทั้งกลุ่มที่นับถือพระพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา เมื่อเมื่อมีการอนุญาตให้ตั้งถิ่นฐานแห่งใด ก็จะมีการสร้างวัดเพื่อแสดงออกซึ่งความเชื่อทางศาสนาของกลุ่ม กลุ่มชาวเวียดนามรับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาในแบบจีน จึงมีการสร้างวัดและตามแบบอย่างความเชื่อในครั้งกระนั้น โดยอนัมนิกายสร้างขึ้นในช่วงแรกเกิดขึ้นจากการที่มีกลุ่มเวียดนามอพยพเข้ามาในครั้งแรก คือ อพยพมาในครั้งกรุงธนบุรี กับองเชียงสือ และได้มีการก่อตั้งวัด 2 แห่งในการตั้งชุมชนในครั้งกระนั้น คือ 1) วัดกามโล่ต้อ (วัดทิพย์วารีวิหาร) ตั้งอยู่บริเวณตลาดบ้านหม้อ ปัจจุบันเป็นวัดภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์จีนนิกาย 2) วัดโหยคันต้อ (วัดมงคลสมามคม) เดิมอยู่ที่บ้านญวนช้างหลังวังบูรพาภิรมย์ ครั้นเมื่อจะตัดถนนพาหุรัด วัดนั้นอยู่ในแนวถนน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ทำผาติกรรมอย่างวัดไทย คือพระราชทานที่ดินและให้สร้างวัดขึ้นใหม่ แลกกับวัดเดิมโดยย้ายไปตั้งที่ริมถนน แปลงนามในอำเภอ สัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ

การตั้งชุมชนและสร้างวัดพร้อมกับการอพยพของกลุ่มชาวเวียดนามในช่วงที่ 2 โดยเป็นกลุ่มเวียดนามที่พร้อมกับองเชียงสือ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 พร้อมกับมีการตั้งถิ่นฐานและสร้างวัด 2 แห่ง คือ 1) วัดคันยั้งต้อ (วัดอุภัยราชบำรุง) อยู่ที่หลังตลาดน้อย (ริมถนนเจริญกรุง) ในอำเภอสัมพันธวงศ์ 2) วัดกว้างเพือกต้อ (วัดอนัมนิกายาราม) ที่บางโพ เรียกกันเป็นสามัญว่าวัดบางโพ การตั้งชุมชนและสร้างวัดพร้อมกับการอพยพของกลุ่มชาวเวียดนามในช่วงที่ 3 เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ได้มีการตั้งชุมชนและสร้างวัด 3 แห่ง คือ 1) วัดคันถ่อต้อ (วัดถาวราราม) อยู่ที่เมืองกาญจนบุรี เมื่อเวียดนามพวกนั้นย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพ ฯ ก็ได้สร้างวัดเวียดนามขึ้นอีกวัดหนึ่งคือ 2) วัดเกียงเพือกต้อ (วัดสมณานันบริหาร) เรียกกันสามัญว่าวัดญวนสะพานขาว อยู่ที่ริมคลองผดุงกรุงเกษม ในอำเภอดุสิต 3) วัดเพือกเตี้ยต้อ (วัดเขตรานุญญาราม) อยู่ที่เมืองจันทบุรี แต่ในเวลาเดียวกันก็มีการสร้างวัดในแบบอนัมนิกายในพื้นที่ต่าง ๆ อันเนื่องด้วยพัฒนาการของพระพุทธศาสนาที่มหายานที่มีลักษณะร่วมหลายประการเป็นเหมือนกับชาวจีน จึงได้รับความนิยมและแพร่หลายไปยังชุมชนชาวจีนในถิ่นต่าง ๆ ด้วย ดังปรากฏวัดที่ถูกสร้างขึ้นในภายหลัง อาทิ 1) วัดโผเพือกต้อ (วัดกุศลสมามคร) อยู่ในอำเภอสัมพันธวงศ์ ใกล้ถนนราชวงศ์ 2) วัดตีห่านต้อ (วัดชัยภูมิการาม) อยู่ใน

อำเภอสามพันธงค์ ที่ตรอกเจ้าวันเนียม 3) วัดหิบบีเพือกต้อ (วัดบำเพ็ญจีบพรต) อยู่ในอำเภอสามพันธงค์ ใกล้ถนนยาวราช ต่อมาเป็นวัดพระจีนปกครอง 4) วัดต้อเต้ต้อ (วัดโลกานุเคราะห์) อยู่ในอำเภอสามพันธงค์ ซอยผลิตผล ถนนราชวงศ์ 5) วัดคันถ่อต้อ (วัดถาวราราม) อยู่ที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สร้างใหม่เมื่อ ปี พ.ศ. 2501

วัดฝ่ายอนัมนิกายในประเทศไทยถือกำเนิดขึ้นก่อนวัดจีนในรัชกาลที่ 3 ระหว่างที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎทรงพระผนวชอยู่ในนาม “วชิรญาณภิกขุ” ทรงสนพระทัยในลัทธิประเพณี และการปฏิบัติของพระสงฆ์ฝ่ายมหายานซึ่งในขณะนั้นพระสงฆ์ฝ่ายมหายานมีแต่ฝ่ายอนัมนิกายยังไม่มีฝ่ายจีนนิกายจึงโปรดให้มนต์องฮึง เจ้าอาวาสวัดญวนตลาดน้อยในขณะนั้นมาเข้าเฝ้าซึ่งทรงถูกพระราชอัธยาศัยเป็นอย่างดี เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คณะสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกายเข้ามาอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์และอยู่ในสถานะดังกล่าวเรื่อยมาแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงรัชกาลมาจนถึงปัจจุบัน ในช่วงแรกที่วัดเวียดนามเข้ามาอยู่ใต้พระบรมโพธิสมภาร วัดเวียดนามแห่งแรก ๆ เช่น วัดญวนตลาดน้อยก็ได้รับพระราชทานเงินช่วยเหลือในการปฏิสังขรณ์และยังโปรดเกล้าฯ ให้พระสงฆ์เวียดนามเข้าเฝ้าเป็นประจำ รวมทั้งให้มีพิธีกรรมตามความเชื่อของฝ่ายอนัมนิกายในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาซึ่งเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน



ภาพที่ 2 วัดเขตนานบุญญาราม จ.จันทบุรี,วัดสมณานัมบริหาร หรือวัดญวนสะพานขาว กทม. วัดอนัมนิกายในประเทศไทย (ภาพ : ออนไลน์,10 ตุลาคม 2561)

พัฒนาการและการคงอยู่

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. 2411 ได้ทรงปฏิบัติตามแบบอย่างสมเด็จพระบรมชนกนาถในเรื่องที่เกี่ยวกับ การอุปถัมภ์และการปฏิสังขรณ์วัดเวียดนาม โดยพระราชทานเงินช่วยเหลือในการปฏิสังขรณ์วัดญวนตลาดน้อยอีกครั้งและได้พระราชทานนามใหม่ว่า **วัดอุภัยราชบำรุง** คำว่า “อุภัย” แปลว่า สอง แสดงให้เห็นถึงความหมายว่า เป็นวัดที่ได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ 2 พระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานสมณศักดิ์ขององฮึงเจ้าอาวาสวัด เป็นที่ **“พระครูคุณานัมสมณาจารย์”** เป็นเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายอนัมนิกายในประเทศไทย ต่อมายังได้พระราชทานนามวัดเวียดนามและวัดจีนอื่น ๆ อีกหลายวัดด้วย

ข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทยเกี่ยวกับจำนวนวัด จำนวนพระ และพิธีกรรมที่เนื่องด้วยศาสนา รวมทั้งปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ที่กำหนดให้พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมี 2 นิกายหลัก 4 นิกายย่อย อันประกอบด้วยมหายานิกาย และธรรมยุติกนิกาย อันเป็นส่วนหนึ่งของเถรวาทส่วนมหายานประกอบด้วยจีนนิกาย ที่เป็นการนับถือในแบบจีน (Wu Zhibin,2017,169-185) และอนัมนิกายเป็นการนับถือในแบบเวียดนาม เมื่อจำเพาะไปเฉพาะพระพุทธศาสนาในแบบเวียดนาม ทำให้เห็นว่าใน

ความเป็นจริงพระพุทธศาสนาในแบบดังกล่าว คือข้อเท็จจริงและการเกิดขึ้นภายใต้ความเหมือนและความต่างที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 1 สถิติวัดและพระภิกษุในแต่ละนิกายในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ.2560/2017

สถิตินิกายสงฆ์เถรวาท				สถิตินิกายสงฆ์มหานิกาย			
มหานิกาย		ธรรมยุติกนิกาย		จีนนิกาย		อนัมนิกาย	
วัด	พระ-เณร	วัด	พระ-เณร	วัด	พระ-เณร	วัด	พระ-เณร
36,934	258,995 (พ) 53,230 (ณ)	3,610	33,639 (พ) 6,712 (ณ)	15	-	21	300+(พ) 250+ (ณ)

ที่มา: ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี 2560 กลุ่มเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานเลขาธิการกรมสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (สืบค้น 10 ตุลาคม 2561)

นอกจากนี้สถิติและข้อมูลเกี่ยวกับวัดอนัมนิกายในประเทศไทย มีทั้งหมด 21 วัด อยู่ในกรุงเทพฯ 7 วัด จังหวัดกาญจนบุรี 2 วัด และจังหวัดสงขลา จันทบุรี ยะลา อุดรธานี ฉะเชิงเทรา สุพรรณบุรี สมุทรสาคร และนครปฐม จังหวัดละ 1 วัด วัดเวฬุวนามในกรุงเทพฯ จำนวน 7 วัด มีชื่อและสถานที่ตั้ง ดังนี้

ตารางที่ 2 สถิติวัดของคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย

วัด	ที่ตั้ง
วัดกุศลสมาคร (โผเพือกต้อ) CHÙA PHỎ PHUỐC	กรุงเทพฯ
วัดโกลาญเคราะห์ (ต้อเตต้อ) CHÙA TỪ TẾ	กรุงเทพฯ
วัดอนัมนิกายาราม (กว้างเพือกต้อ) CHÙA QUẢNG PHUỐC	กรุงเทพฯ
วัดสมณามภิหาร (กันเพือกต้อ) CHÙA CẢNH PHUỐC	กรุงเทพฯ
วัดอุภัยราชบำรุง (คั่นเียงต้อ) CHÙA KHÁNH VÂN	กรุงเทพฯ
วัดชัยภูมิการาม (ตีห่านต้อ) CHÙA THÚY NGẠN	กรุงเทพฯ
วัดมงคลสมาคม (โหยคั่นต้อ) CHÙA HỘI KHÁNH	กรุงเทพฯ
วัดเขตรนาบุญญาราม (เพือกเตียนต้อ) อ.เมือง CHÙA PHUỐC ĐIỀN	จันทบุรี
วัดอนัมนิกายเฉลิมพระชนมพรรษากาล (หรีอกทันต้อ) สองพี่น้อง CHÙA NGỌC THANH	สุพรรณบุรี
วัดธรรมปัญญารามบางม่วง (ฮึงถั่นต้อ) CHÙA HUNG THANH	นครปฐม
วัดเจริญบุญไพศาล (ฮึงเพือกต้อ) CHÙA HUNG PHUỐC	กาญจนบุรี
วัดมหายานกาญจนมาศราษฎร์บำรุง (คั่นซันต้อ) อ.เมือง CHÙA KHÁNH SANH	ยะลา
วัดหมื่นปีวนาราม (หย่างถ่อต้อ) CHÙA VẠN THỌ	ราชบุรี
วัดถ้ำเขาน้อย (ล้องเซ็งต้อ) อ.ท่าม่วง CHÙA LONG SƠN	กาญจนบุรี
วัดถาวราราม (คั่นถ่อต้อ) อ.เมือง CHÙA KHÁNH THỌ	กาญจนบุรี
วัดสุนทรประดิษฐ์ (คั่นอังต้อ) อ.เมือง CHÙA KHÁNH AN	อุดรธานี
วัดศรัทธาธิมพานิขาราม (โผเจียวต้อ) CHÙA PHỎ CHIỂU	สมุทรสาคร
วัดอุภัยภาติการาม (ซำปอกง – ตามบ่าวก้องเพ็กต้อ) อ.เมือง CHÙA TAM BẢO CÔNG	ฉะเชิงเทรา
วัดถาวราราม (คั่นถ่อต้อ) หาดใหญ่ CHÙA KHÁNH THỌ	สงขลา

วัดนพรัตนาราม (เพือกถ่อต้อ) อ.มะขาม CHÙA PHUỐC THỌ	จันทบุรี
วัดศิริจรรยาธรรมปัญญาาราม (ฮึงเยิงต้อ) อ.ธัญญะ CHÙA HUNG VÂN	ปทุมธานี

ที่มา : Website คณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย (ข้อมูล : 10 มีนาคม 2560)

พระสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกายมีการปฏิบัติพิธีกรรมคล้ายฝ่ายจีนิกายทุกประการ แต่มีพิธีบวช พิธีเข้าพรรษา พิธีสงฆ์น้ำพระพุทธรูป คล้ายกับพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาท ในขณะที่ฝ่ายจีนิกายไม่มี ส่วนการปกครองคณะสงฆ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้คณะสงฆ์เหล่านี้ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ในทำนองเดียวกันกับพระสงฆ์มอญ ที่ได้รับมาแล้วในรัชกาลที่ 4 แต่เนื่องจากพระสงฆ์จีนิกาย และอนัมนิกาย นับถือพระพุทธศาสนานิกายมหายาน และประกอบพิธีกรรมที่ต่างไปจากพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาท คือ พระไทย และพระมอญ จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีทำเนียบสมณศักดิ์สำหรับพระสงฆ์เวียดนามขึ้นต่างหาก และโปรดเกล้าฯ ให้มีสมณศักดิ์ สำหรับพระสงฆ์จีนด้วยในคราวเดียวกัน อีกทั้งให้เลื่อมพระสงฆ์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ขึ้นเป็นพระครู พระปลัด รองปลัด (เทียบด้วยสมุห์) ผู้ช่วยปลัด (เทียบด้วยใบฎีกา) และได้พระราชทานสัญญาบัตร มีราชทินนามและพัดยศ ซึ่งจำลองแบบมาจากพัดยศ ของพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาท แต่มีขนาดเล็กกว่า คณะสงฆ์อนัมนิกายเดิมให้สังกัดกรมท่าซ้าย ในความดูแลของพระยาโชฎีกกราชเศรษฐี (ปั่น) และมีขุนอนัมนิสัยการ เป็นผู้ดูแลพระสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกายควบคู่กันไป โดยให้เป็นผู้แทนติดต่อกับสำนักพระราชวัง กรมธรรมการ และกรมท่าซ้าย ต่อมาจึงได้โปรดเกล้าฯ ให้โอนพระสงฆ์ทั้งฝ่ายอนัมนิกาย และจีนิกาย มาขึ้นกับกระทรวงธรรมการ เมื่อ พ.ศ. 2441/1898



ภาพที่ 3 วิธีประเพณีทางศาสนาที่ผสมผสานระหว่างเวียดนามแบบไทย ของของคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย

(Picture : Online, 10 October 2018)

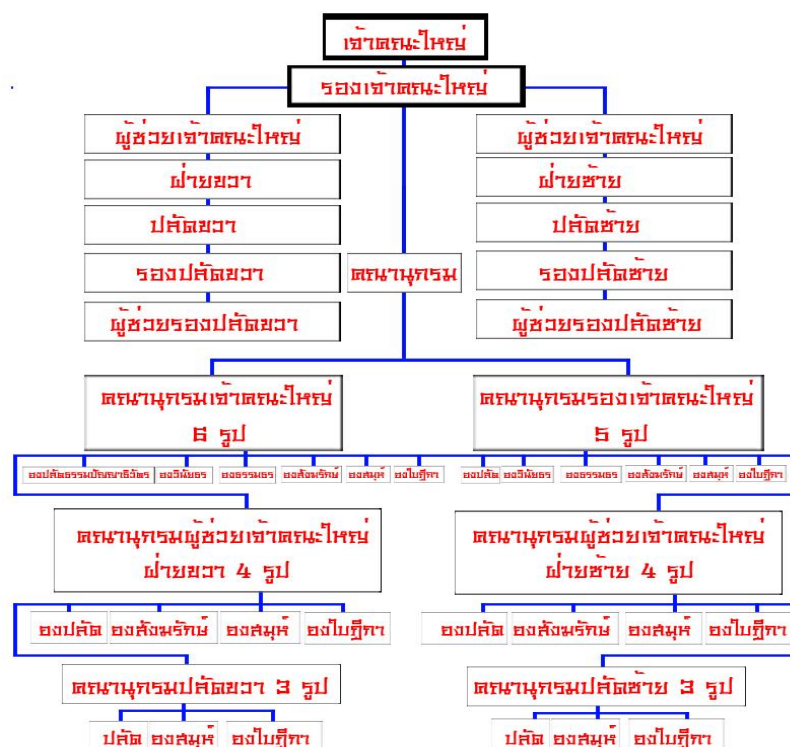
ภาพ 4 คณะสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกาย มีรูปแบบการบริหาร และการปกครองเป็นแบบของตนเอง เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505/1962 และมีกฎกระทรวงออกตามความในพระราชบัญญัติคือกฎกระทรวงฉบับที่ 3 พ.ศ. 2520/1977 ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์อื่น จัดให้มีการดำเนินการปกครองให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ลัทธิินิกาย กฎหมาย และพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช โดยมีโครงสร้างการปกครอง อยู่ภายใต้การกำกับของสมเด็จพระสังฆราช และกรมการมหาเถรสมาคม โดยมีหน่วยงานของภาครัฐคอยกำกับดูแลคือกรมการศาสนา ดังปรากฏตามแผนผังที่จำแนกได้ คือ



ภาพที่ 4 โครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ฝ่ายอนันนิคายในประเทศไทย (ข้อมูล : Online : <https://www.anamnikaithai.com>, Website Annam Nikaya in Thailand)

โครงสร้างและตำแหน่งการปกครองของคณะสงฆ์อนันนิคาย

กฎกระทรวงฯ ได้กำหนดให้เจ้าคณะใหญ่มีอำนาจในการวางระเบียบและออกคำสั่ง โดยไม่ขัดแย้งกับพระธรรมวินัย ลัทธินิกาย กฎหมาย พระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช และระเบียบแบบแผนของทางราชการ เพื่อให้การปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อย กฎกระทรวงฯ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2520 จึงได้กำหนดให้มีบรรพชิตเป็นผู้ปกครองตามตำแหน่ง โดยลำดับดังนี้คือ (ภาพที่ 5)



ภาพที่ 5 โครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ฝ่ายอนันนิคายในประเทศไทย (ข้อมูล : Online : <https://www.anamnikaithai.com>, Website Annam Nikaya in Thailand)

จากภาพที่ 5 โครงสร้างการบริหารของคณะสงฆ์ฝ่ายอนันนิกาย จินนิกาย แยกส่วนกันบริหารในกลุ่มของตนเอง โดยในส่วนของอนันนิกายมีผู้นำสูงสุดหนึ่งรูป อยู่ภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ไทย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชที่ได้รับการสถาปนาโดยพระเจ้าแผ่นดินเป็นประมุข และอยู่ภายใต้การกำกับโดยกรมการศาสนา และอยู่ภายใต้การปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับแก้ไข 2561/2018 ด้วยเช่นกัน ทั้งหมดต้องการสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของการปกครองคณะสงฆ์ฝ่ายอนันนิกาย ที่เป็นพัฒนาการร่วมของสังคมไทยและประเทศไทยในองค์รวมด้วยเช่นกัน

การคงอยู่และการดำเนินต่อไป

พัฒนาการของพระพุทธศาสนาแบบเวียดนามในประเทศไทย กลายเป็นส่วนหนึ่งและมีพัฒนาการในวงกว้างในกลุ่มชาวจีน ด้วยเหตุผลว่าชุมชนชาวจีนก็นับถือและให้การสนับสนุนมหายานแบบเวียดนามในประเทศไทย ข้อมูลพระพุทธศาสนาแบบจีนในประเทศไทย เกิดขึ้นและมีในภายหลังฝ่ายเวียดนาม แต่จีนแต่เดิมก็เป็นผู้สนับสนุนและมีส่วนร่วมกับวัดฝ่ายเวียดนามแต่แรกด้วยเช่นกัน เนื่องด้วยควมมีลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมร่วมกัน ดังปรากฏในงานของ Kanokwan Komalittipong (2007/2549) เรื่อง “The Administration of the Chinese Buddhist Sangha in Thailand-การบริหารกิจการของคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย” ที่ศึกษาถึงพัฒนาการของการบริหารกิจการของคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย รวมถึงงานของ Ongpalat Sittisak Thianya (Saekhow) (2014/2557) เรื่อง “Management of Efficiency in Public Welfare of The Anam Nikaya Buddhist Sangha in Thailand การบริหารจัดการประสิทธิภาพการสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์อนันนิกายในประเทศไทย” ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแบบ “อนันนิกาย” โดยตรง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สะท้อนความเกาะเกี่ยวของพระพุทธศาสนา รวมไปถึงการเชื่อมต่อกับบริบทอื่น ๆ อาทิ การศึกษาหาความรู้ของพระภิกษุฝ่ายอนันนิกาย พระภิกษุสามเณรเข้ารับการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย ทำให้พระภิกษุสามเณรระหว่างนิกายมีความเชื่อมโยงไปมาหาสู่กันมากขึ้น การเรียนรู้ภาระงาน และกิจกรรมร่วมกันจึงเกิดขึ้นมากขึ้น ทำให้บทบาทของพระพุทธศาสนาฝ่ายอนันนิกาย มีพัฒนาการและเกาะเกี่ยวออกนอกกลุ่มเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างกันมากขึ้น จนกระทั่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบในองค์รวมด้วย

พระเวียดนามในประเทศไทย ชั้นแรกบวชมาจากดินแดนเวียดนาม คือในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า ฯ ต่อมาเมื่อเวียดนามขัดแย้งกัน พระเวียดนามในประเทศไทยก็มีแต่ที่บวชอยู่ในประเทศไทย พระเวียดนามที่อยู่ในประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยน วัตรปฏิบัติบางประการเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับการอยู่ในดินแดนประเทศไทย อาทิ ถือนิสสัยบวชไม่ฉันอาหารเวลาวิกาล ครองผ้าสีเหลือง ไม่ใส่รองเท้า และถูงเท้า สำหรับข้อวัตรปฏิบัติอื่น ๆ ตลอดจนกิจพิธี คงทำตามแบบในเมืองเวียดนาม จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระฝ่ายเวียดนามมีสมณศักดิ์ และได้โปรดเกล้า ฯ ให้มาทำพิธีกึ่งเด็ก เป็นพิธีหลวงบ่อย ๆ จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกิจพิธีคล้ายกับพระสงฆ์ไทยมากยิ่งขึ้นอีกหลาย ประการ ดังปรากฏในงานวิจัยของ Phrakusol Khánhlè , Wutthinant Kantatian (2017,248-257) ในเรื่อง “A Method of the Conservation of Ceremonies and Practices of Anamnikaya Sanga in Thailand” ที่ให้ข้อมูลว่า อนันนิกายมีพัฒนามากว่า 200 ปี ยังดำเนินพิธีกรรมและรักษาส่งต่ออย่างต่อเนื่อง อาทิ 1) พิธีบูชาดาวนพเคราะห์ 2) พิธีสงฆ์น้ำพระพุทธรูปและหล่อเทียนพรรษา 3) พิธีบริจาตทานทั้งกระเจา 4) พิธีกรรมในเทศกาลถือศีลกินเจ 5) พิธีบูชาดาวนพเคราะห์ เป็นต้น หรือในงานของ ที่สะท้อนถึงความนับถือเป็นอัตลักษณ์และจิตวิญญาณของผู้นับถือ ดังปรากฏในงาน แม้งานวิจัยจะศึกษาในกลุ่มชาวจีนแต่ภาพเชื่อมต่อรหว่างวัดถาวราราม ที่หาดใหญ่ก็เป็นส่วนหนึ่งของวัดอนันนิกายใน

ประเทศไทยด้วยเช่นกัน ดังปรากฏในงานของ พรทิพา บรรทมสินธุ์, เรวดี อังโพธิ์ (2017/2559) เรื่อง “Pyramid of Religion, Power, Identity and Community : the Interralation Between Mahayana Buddhism and the Thai-Chinese People in Had-Yai City-ปิรามิดแห่งศาสนา อำนาจ อัตลักษณ์และชุมชน : ความผูกพัน ระหว่างพุทธศาสนamahayanกับชาวไทยเชื้อสายจีน นครหาดใหญ่” ที่ชาวจีนก็ไปทำกิจกรรมร่วมกับทางวัดในฐานะที่เป็นวัดในทางพระพุทธศาสนาด้วย

จากหลักฐานข้อมูลที่ปรากฏสืบไปจนกระทั่งสมัยเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ครั้นยังทรงผนวชอยู่ ใครจะทราบลัทธิของพระเวียดนาม จึงทรงสอบถามองฮึง (ซึ่งต่อมาได้เป็นที่พระครูคุณานันท์ สมณจารย์องค์แรก ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ) จึงได้ทรงค้นเคยขอบพระราชธัญยาชัยมาแต่ครั้งนั้น เมื่อพระองค์ได้เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติแล้ว พระเวียดนามก็ได้มีโอกาสเฝ้าฯ เสนอได้ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ดังจะเห็นได้ในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระเวียดนามยังเข้าไปถวายรูปเทียน และกิมฮวยอั้งตัวยู่ทุกปี ส่วนพิธีงเด็กที่ได้ทำเป็นงานหลวงนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ได้โปรดเกล้าฯ ให้ทำเป็นครั้งแรก เมื่องานพระศพสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี เมื่อปี พ.ศ.2404/1861 ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ เสด็จสวรรคต เมื่อปี พ.ศ.2408/1865 ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้มีพิธีงเด็กในพระบรมราชวังอีกครั้งหนึ่ง การพิธีงเด็ก จึงได้เข้าไปในระเบียบงานพระศพซึ่งเป็นการใหญ่ เป็นประเพณีสืบต่อมา

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงมีพระราชดำริเห็นว่า อดีตบูรพกษัตริย์ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ตั้งพระสงฆ์มอญให้มีสมณศักดิ์เหมือนอย่างพระสงฆ์ไทย จึงเห็นสมควรจะทรงตั้งพระสงฆ์ที่มาแต่เวียดนามและเกิดในแผ่นดินสยามให้มีสมณศักดิ์เช่นกัน จึงมีพระราชดำริให้มีทำเนียบสมณศักดิ์สำหรับมหาดานขึ้นทั้งในส่วนจีนิกายและอนันนิกาย ทรงเลือกพระอนันท์ที่เป็นคณาจารย์ ตั้งเป็นตำแหน่งพระครู พระปลัด รองปลัด (เทียบด้วยสมุห์) ผู้ช่วย (เทียบด้วยใบฎีกา) ส่วนพระจีนันท์หัวหน้าเป็นตำแหน่งพระอาจารย์ (เทียบด้วยพระครู วิปัสสนา) และมีฐานานุกรม เป็นปลัด และรองปลัด เช่นเดียวกันกับพระเวียดนาม พระราชทานสัญญาบัตร มีราชทินนามกับพัดยศซึ่งจำลองแบบพัดยศของคณะสงฆ์ไทย แต่ทำเป็นขนาดย่อลงมา



ภาพที่ 6 วัดสุนทรประดิษฐ์ วัดอนันนิกายที่จัดให้มีการเรียนการสอนปริยัติสามัญ พบสัมภาษณ์พระกุศล อาจารย์ใหญ่โรงเรียนของวัดสุนทรประดิษฐ์ จังหวัดอุดรธานี (ภาพผู้เขียน : 25 ตุลาคม 2561)

การรับรู้ต่อความเป็นพุทธศาสนาจากเวียดนาม

ในสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปการรับรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแบบเวียดนามในประเทศไทยต่ออนันนิกายจะน้อยลง หรืออาจไม่ทราบด้วยซ้ำว่า อนันนิกายคืออะไร แต่อาจตีความว่าเป็น “พระจีน” ด้วยภาวะการรับข้อมูลเกี่ยวกับจีน อาทิ ภาพจำจากภาพยนตร์จีน เป็นต้น รวมถึงความเปลี่ยนแปลงทาง

กายภาพของศาสนสถาน วัตรปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับพระเถรวาทในประเทศไทยเสียมากกว่า สำนึกความเป็นอนันัมแบบไทย กับเวียดนามจึงคู่หู่กันไปด้วย

จนเมื่อพระพุทธศาสนาในประเทศไทยแบบมหายานเวียดนาม กลายเป็นกระแสใหม่ที่มาพร้อมกับพระภิกษุชาวเวียดนามอย่างพระติช นัท ฮัน (Tich Nath Han) ที่เขียนหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจำนวนมาก และถูกนำมาแปล สู่ภาษาไทย อาทิ “ศิลปะแห่งอำนาจ” รวมถึงบทบาทของท่านถูกตีความว่าเป็นพระสงฆ์แนวขบวนการพุทธใหม่ที่มีบทบาทในฐานะเป็นพุทธศาสนาเพื่อสังคม ท่านถูกกล่าวถึงในฐานะเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่เป็นต้นแบบเพื่อการศึกษาในแบบพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม ถูกกล่าวถึงในงานของ Pimalaporn Wongchinsri (2541/1998) ในเรื่อง Influence of Zen Buddhism on Thich Nhat Hanh's literary หรือในงานของ Phra Subchoo Mahaweero (Bunpila) (2554/2011) The Study of the Method of Practicing Mindfulness in Daily Life According to Thich Nhat Hanh's Way ที่กล่าวถึงความเป็นพระสงฆ์ที่นำหลักการทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ จนกระทั่งมีการนิมนต์ท่านมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย รวมทั้งตั้งสาขาอันเป็นพระพุทธศาสนาแบบเวียดนามในประเทศไทยที่ชื่อว่า “หมู่บ้านพลัมในประเทศไทย และทำกิจกรรมที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาในแบบเวียดนาม แต่อีกนัยหนึ่งพัฒนาการของพระพุทธศาสนา แบบดังกล่าวมีความใกล้เคียงกับประเทศเวียดนามมากกว่า ส่วนอนันัมิกาย ที่มีพัฒนาการมาจากเวียดนาม ได้พัฒนาเป็นแบบไทยเสียมากกว่า อาทิ การฉันเนื้อ การฉัน 2 มื้อ เป็นต้น โดยจะมีความ ใกล้เคียงกับบริบทของประเทศไทยมากกว่า ด้วยเหตุผลในเรื่องพัฒนาการทางการเมือง ที่กำหนดให้กายทางศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการปกครองของคณะสงฆ์ไทย อยู่ภายใต้การปกครองแห่งรัฐ สมาชิกในศาสนาหรือผู้บวชอาจเป็นคนพื้นถิ่นซึ่งรักษาไว้เพียงเอกลักษณ์การสวด และรูปแบบหรือความเป็นเชื้อสาย ที่อาจพูดเวียดนามไม่ได้ หรืออาจเป็นกลุ่มคนไทย หรือจีน ที่มาบวชในแบบอนันัมิกายดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน



ภาพที่ 7 หนังสือของ พระติช นัท ฮัน (Tich Nath Hanh) ที่ถูกแปลเป็นภาษาไทย ทำให้คนไทยรู้จักและมีความสนใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแบบเวียดนามเพิ่มมากขึ้น (ภาพ : Online, 10 ตุลาคม 2561)

บทสรุป

พระพุทธศาสนาอนันัมิกายประเทศไทย นัยหนึ่งเป็นการสะท้อนเอกลักษณ์ในแบบเวียดนามในประเทศไทย อีกความหมายหนึ่งสื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองผ่านมิติทางศาสนา ที่นอกเหนือจาก

การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมร่วมในบางประการ การที่พระพุทธศาสนาอันเป็นมรดกร่วมของทั้งประเทศที่ผสมรวมกันทั้งมหายาน มีปรากฏทั้งสองประเทศ ที่ในเวียดนามก็มีทั้งมหายานและเถรวาท ที่เนื่องในแบบเวียดนามและเถรวาทที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในเวียดนามปัจจุบัน วัดอนันนิทายในประเทศไทยมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่ผสมผสานระหว่างจีน เวียดนาม และไทย วัดอนันไม่นิยมสร้างโบสถ์ที่มีช่อฟ้า ใบระกา และหางหงส์อย่างไทย แต่มีการสร้างเจดีย์บรรจุอัฐิ หอกลอง และหอรฆัง ซึ่งมีลักษณะคล้ายสถาปัตยกรรมจีนส่วนรูปเคารพที่เป็นสัญลักษณ์ของวัดเวียดนาม คือ รูปท้าวมหาชมพู ดังนั้นอนันนิทายในประเทศไทย จึงเป็นภาพแทนความเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนาระหว่างเวียดนามและไทย รวมไปถึงความสัมพันธ์ทางการเมืองประวัติศาสตร์ร่วมกัน ในส่วนของพระพุทธศาสนาในแบบเวียดนามผ่านพระติชนัทธันท์ จึงเป็นเงื่อนไขที่ทำให้พระพุทธศาสนาถูกทำการศึกษาและทำความเข้าใจมากขึ้น จนกระทั่งมีพัฒนาการผ่านหนังสือ การเผยแผ่และการดำเนินกิจกรรมของพระพุทธศาสนาแบบมหายานในประเทศไทย ทั้งมีการก่อตั้งวัดสาขาของพระพุทธศาสนาแบบเวียดนามในชื่อวัดพลัม ที่จังหวัดนครราชสีมาประเทศไทยด้วย ดังนั้นอนันนิทาย หรือมหายานแบบเวียดนามเป็นส่วนหนึ่งและอยู่ในการรับรู้ของชาวพุทธไทยหรือสังคมไทยในองค์กรร่วมด้วย

บรรณานุกรม

- กลุ่มเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานเลขาธิการกรม. (2560). **ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี 2560**. สำนักงานเลขาธิการกรม : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ถนอม อานามวัฒน์. (2516). **ความสัมพันธ์ระหว่างไทย เขมร และญวน ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ธัญญาทิพย์ ศรีพนา และ Trinh Dieu Thin. (2548). **เหวียด เกี้ยว: ในประเทศไทยกับความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม**. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บดินทร์เดชา, เจ้าพระยา. (2550). **อานามสยามยุทธ : ว่าด้วยการสงครามระหว่างไทยกับลาว เขมร และญวน**. กรุงเทพฯ : โฆษิต.
- พรทิพา บรรทมสินธุ์, เรวดี อั้งโพธิ์. (2559). **Pyramid of Religion, Power, Identity and Community : the Interrelation Between Mahayana Buddhism and the Thai-Chinese People in Had-Yai City-ปิรามิดแห่งศาสนา อำนาจ อัตลักษณ์และชุมชน : ความผูกพัน ระหว่างพุทธศาสนามหายานกับชาวไทยเชื้อสายจีน นครหาดใหญ่**. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มรกตวงศ์ ภูมิพลับ. (2556). **เส็กเก็ม-ส่วยมุต: ประวัติศาสตร์การรับรู้มหายุธสยามพ่าย ในมุมมองของเวียดนาม**. วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา. 32 (1) : 87-113.
- Chi Minh, Ha Van Tan, Nguyen Tai Thu . (1993). **Buddhism in Vietnam**. Hanoi : Thế Giới Publishers.
- Kanokwan Komalittipong. (2007/2549). **The Administration of the Chinese Buddhist Sangha in Thailand-การบริหารกิจการของคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย**. Dissertation for Degree of Doctor of Philosophy (Buddhist Studies) Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (Thai Language).

- Krishna Thongkaew, Somsak Srisontisuk / Viyouth Chamruspanth. (2014). **Legitimate Power and Authority in Social Mobility of Vietnamese Thai-อำนาจชอบธรรมและสิทธิอำนาจในการเลื่อนชั้นทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม**. Journal of Mekong Societies: 10 (3) September-December 2014 : 123-146.
- Moragotwong Phumplab. (2010). **The Diplomatic Worldviews of Siam and Vietnam in the Pre-colonial Period (1780s-1850s)**. Master thesis, National University of Singapore.
- Narongsakdi Kuboonya-aragsa, Pisit Boonchai, Paiboon Boonchai (2018). **The Role of Ethnic Thai-Vietnamese People in Effecting Changes. On the Thai Economy, Society and Culture-บทบาทของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม**. Nakhon Phanom University Journal; 8 (2) May – August 2018 : 107-116.
- Ongpalat Sitthisak Thianya (Saekhow). (2014). **Management of Efficiency in Public Welfare of The Anam Nikaya Buddhist Sangha in Thailand-การบริหารจัดการประสิทธิภาพการสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย**. Dissertation for Degree of Doctor of Philosophy (Buddhist Management) Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (Thai Language).
- Ongsorapananampoch (Phisit Thianbao/Sriwicha). (2013). **The Development of The Models of the Effective Management in Anamnikaṅga Saṅgha in Thailand-การพัฒนารูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพของคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย**. Dissertation for Degree of Doctor of Philosophy (Buddhist Studies) Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (Thai Language).
- Phakorn Chatjareunsuk. (2558/2015). **Values and Changes of Temples Under The Chinese Buddhist Order of the Sangha in Thailand: A Case Studies of Chinese Temples in Bangkok-คุณค่าและการเปลี่ยนแปลงของวัดจีน ในสังกัดคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย กรณีศึกษา: วัดจีนในกรุงเทพฯ**. Master of Architecture Faculty of Architecture: Chulalongkorn University.
- Phra Subchoo Mahaweero(Bunpila). (2011). **The Study of the Method of Practicing Mindfulness in Daily Life According to Thich Nhat Hanh's Way**. A Thesis of Degree of Master of Arts (Buddhist Studies) Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phrakusol Khánhlê, Wutthinant Kantatian (2560/2017). **A Method of the Conservation of Ceremonies and Practices of Anamnikaṅga Sanga in Thailand-รูปแบบการสืบสานอนุรักษ์พิธีกรรมและการปฏิบัติของคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย**. Journal of Graduate School Review.13 (1) Special Issue : 248-257.
- Pimalaporn Wongchinsri (2541). **Influence of Zen Buddhism on Thich Nhat Hanh's literary**. Graduate School Master Arts (Comparative Literature) Chulalongkorn University. Bangkok. (Thailand).

- Sommai Chinnak, PhrakruSarakijkosol. (2016). **The Buddhism in Vietnam: History, Cultural and Social Relationship-พุทธศาสนาในเวียดนาม: ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคม.** Journal of International Studies, Prince of Songkla University. 6 (2) : July – December : 1-26.
- Sujane Kanparit (2018/2561). **The Contestation over the Indochinese Peninsula between the Siamese Court and the Nguyễn Lord from the Late Eighteenth Century to the Early Nineteenth Century-ศึกชิง ‘กัมพูชา’ และ ‘ฮาเตียน’ ระหว่างราชสำนักสยามและตระกูลเหงวียนช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19.** The Thammasat Journal of History. 5 (1) : (January-June 2018/2561) : 117-175.
- Thich Nguyen Chon- (Nguyen Khuong Dan). (2008). **The Recovery of Vietnamese Buddhism in the 20th Century.** The Degree of Master of Arts (Buddhist Studies) Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Tai th Nguyen, Editor. (2009). **The History of Buddhism in Vietnam. Council for Research in Values.** Warchington: The Council for Research in Values and Philosophy.
- Ven . Tran Duy Hieu. (2008/2551). **A Study of Annam-Nikaya in Thailand.** The Degree of Master of Arts (Buddhist Studies) Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Wu Zhibin. (2017). **The Development of Chinese Nikaya Mahayana Buddhism in Thailand.** Chinese Stuide Juournal Faulty of Humanities and Social Science Dhonburi Rajabhat University Vol .10 No. 2 (2017) : July-December 2017 : 169-185.